

PROJEKT ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO ZESPOŁU MIESZKANIOWO-USŁUGOWEGO NA TERENIE PRZĘSOCINA ¹

Joanna Małek, Bożena Bernat
mgr inż. arch.

STRESZCZENIE

Głównym założeniem pracy było stworzenie dogodnych warunków dla rozwijającej się, w sposób niekontrolowany, wsi Przęsocin. Dla uniknięcia tak spontanicznego procesu suburbanizacji niezbędna jest eskalacja świadomości samorządów, projektantów jak również przedsiębiorców budowlanych dotycząca prawidłowego zagospodarowania przestrzennego. W oparciu o istniejące dokumenty oraz przyjęte wnioski z przeprowadzonych analiz podjęto decyzje planistyczne sprzyjające tworzeniu wysokiej jakości środowiska zamieszkania. Wytyczną projektu było stworzenie przestrzeni przyjaznej mieszkańcom osiedla. Projektowanie zabudowy mieszkaniowej odpowiadającej wymagom inwestora, pragnącego maksymalnie wykorzystać teren przeznaczony pod zabudowę (za czym idzie większy zysk) jest karygodne i niedopuszczalne. Niestety, większość projektów zagospodarowania sporządzana jest „na kolanie” bez poszanowania zasad kompozycji urbanistycznej oraz potrzeb mieszkańców.

WPROWADZENIE

Przedmiotem opracowania jest projekt zagospodarowania przestrzennego zespołu mieszkaniowo-usługowego w obrębie geodezyjnym Przęsocin. Teren opracowania projektu położony jest na południe od istniejącej wsi. Projekt opracowany jest zgodnie

¹ Projekt zagospodarowania przestrzennego zespołu mieszkaniowo-usługowego na terenie Przęsocina, Wydział Budownictwa i Architektury Politechniki Szczecińskiej, promotor: Elżbieta Czekiel – Świtalska, recenzent: Lechosław Czernik, praca dyplomowa magisterka o broniona w 2008 r;

*wszystkie ilustracje zamieszczone w artykule, opracowane zostały przez autorki artykułu i są wybranymi fragmentami części graficznej projektu.

z wytycznymi studium zagospodarowania przestrzennego Gminy Police (dotyczącymi tego obszaru).

Celem projektu jest stworzenie zagospodarowania przestrzennego zespołu mieszkaniowo-usługowego na terenie Przęsocina. Projekt zawiera część badawczą oraz część projektową.

Segment badawczy podzielono na 2 podpunkty :

- Powiązania egzogeniczne
- Powiązania endogeniczne
- Inwentaryzacja urbanistyczna
- Studium walorów krajobrazowych

Część projektowa obejmuje:

- Stworzenie nowego układu przestrzennego
- Rozwiązania komunikacyjno – przestrzenne (sieć dróg obsługujących nowopowstałe założenie – układ dróg kołowych, pieszojezdnych i układów pieszych, miejsca postojowe)
- Opracowanie planu zagospodarowania (wprowadzenie nowej zabudowy mieszkaniowej i usługowo-handlowej, stworzenie terenów rekreacyjnych wraz z systemem zieleni)
- Opracowanie schematu koncepcji architektonicznej projektu – zabudowa jednorodzinna i wielorodzinna, zabudowa usługowa.

POŁOŻENIE ORAZ OPIS WSI PRZĘSOCIN

Wieś Przęsocin znajduje się w północno-zachodniej Polsce (woj. zachodniopomorskie, powiat policki, gmina Police), na zachód od drogi powiatowej Szczecin-Police, w odległości 5 km od Polic. W południowej części graniczy bezpośrednio z miastem Szczecin (odległość od centrum Szczecina 12km). Teren opracowania projektu zlokalizowany jest w południowej części obszaru geodezyjnego Przęsocin, na południe od istniejącej wsi.

Przęsocin usytuowany jest na Wzgórzach Warszawskich na Płaskowzgórzu Przęsockińskim, na skraju Puszczy Wkrzańskiej.

Zabudowa wsi to przede wszystkim obiekty jednorodzinne w układach zagrodowych. Budynkom mieszkalnym, ulokowanym w układzie kalenicowym, towarzyszą budynki gospodarcze, ustawione na planach zbliżonych do prostokąta, tworzące wewnętrzne podwórza. Zasada ta dotyczy obiektów powstałych głównie w poprzednim stuleciu, które stanowią zdecydowanie większą część zabudowy wsi.

Budynki jednorodzinne to w większości obiekty o wysokości 1,5 kondygnacji. Z pośród tej zabudowy znacznie wyróżnia się bryła kościoła pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP.

BADANIA I ANALIZY

Opracowanie składa się z części opisowej z załączonymi mapami kartograficznymi i obejmuje:

- Analizę powiązań zewnętrznych w zakresie:
 - powiązań komunikacyjnych;
 - lokalizacji zabudowy mieszkaniowej i przemysłu;
 - lokalizacji usług;

- rozmieszczenia zespołów zielonych i rekreacyjnych;
- związków kompozycyjnych.
- Analizę i charakterystykę stanu środowiska, jak również jego funkcjonowanie w zakresie:
 - powiązań przyrodniczych i krajobrazowych;
 - wpływu zmian antropogenicznych na stan środowiska;
 - aspekt ochrony prawnej zasobów przyrodniczych i krajobrazowych;
 - diagnozę stanu środowiska;
 - wstępną prognozę zmian zachodzących w środowisku.

PROJEKT

WYBÓR OBSZARU OPRACOWANIA

Wybór obszaru opracowania projektu został dokonany po konsultacjach z Wydziałem Urbanistyki i Architektury w Urzędzie Gminy w Policach.

Poza wyjątkową atrakcyjnością terenu opracowania projektu, o podjęciu decyzji zaważyła chęć inwestowania gminy na tym terenie. Obecnie cały obszar stanowią nieużytki oraz pola uprawne. W przyszłości teren ten przeznaczony będzie przez Gminę Police na zabudowę mieszkaniową.

Ryc. 1. Położenie terenu opracowania projektu w stosunku do istniejącej wsi Przęsocin

Podstawowym problemem przy realizacji tego założenia jest komunikacja. Obecne drogi nawet w podstawowym wymiarze nie zapewniają obsługi tego terenu. Władze Gminy Police prowadzą rozmowy z władzami miasta Szczecina na temat skomunikowania tego terenu z planowaną przez Szczecin drogą dojazdową do projektowanego

zespołu usługowego w bliskim sąsiedztwie Przęsocina². Dlatego pojawiała się możliwość wykorzystania inwestycji szczecińskiej w połączeniu z atrakcyjnymi terenami wsi Przęsocin.

Gmina Police przygotowuje się do zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania przestrzennego dla tego obszaru. Koncepcja zawarta w dyplomie, może posłużyć do opracowywania tego planu.

GRANICE OPRACOWANIA PROJEKTU

Obszar opracowania projektu zagospodarowania przestrzennego zespołu mieszkaniowo-usługowego znajduje się we obrębie geodezyjnym Przęsocin, na zachód od drogi powiatowej Szczecin-Police, przechodzącej w ul. Szczecińską. W południowej części wyznaczony jest przez granicę gmin Szczecin – Police. W zachodniej części sięga granicy lasów państwowych (puszczy Wkrzańskiej). W części wschodniej ograniczony częściowo poprzez ul. Kredową a następnie fragment granicy gmin Szczecin – Police.

W związku z planowanymi przez gminy Szczecin i Police drogami zaproponowano włączenie fragmentu terenu należącego do Szczecina do obszaru opracowania projektu. Przedstawione rozwiązania uwzględniają wyżej wymieniony obszar.

OPIS INSPIRACJI

Największą inspiracją powstającego projektu był sam teren opracowania. Wyjątkowe walory krajobrazowe miejsca, roztaczające się z niego widoki w taki sposób ukierunkowały proces projektowania, aby efekt końcowy podkreślał zaistniałą sytuację a nie ją niszczył. Dlatego ważną rolę w projekcie odgrywa system zieleni.

Inspiracji architektonicznych należy szukać przede wszystkim w centrum wsi Przęsocin. Zanedbana, choć urokliwa zabudowa zagrodowa jest wspaniałym przykładem, który po modyfikacjach i dostosowaniu do współczesnych potrzeb może świetnie funkcjonować. Inspiracją były formy budynków, materiały a także detal architektoniczny, który zastosowany w zmienionej formie tworzy klimat nowego zespołu zabudowy mieszkaniowo – usługowej.

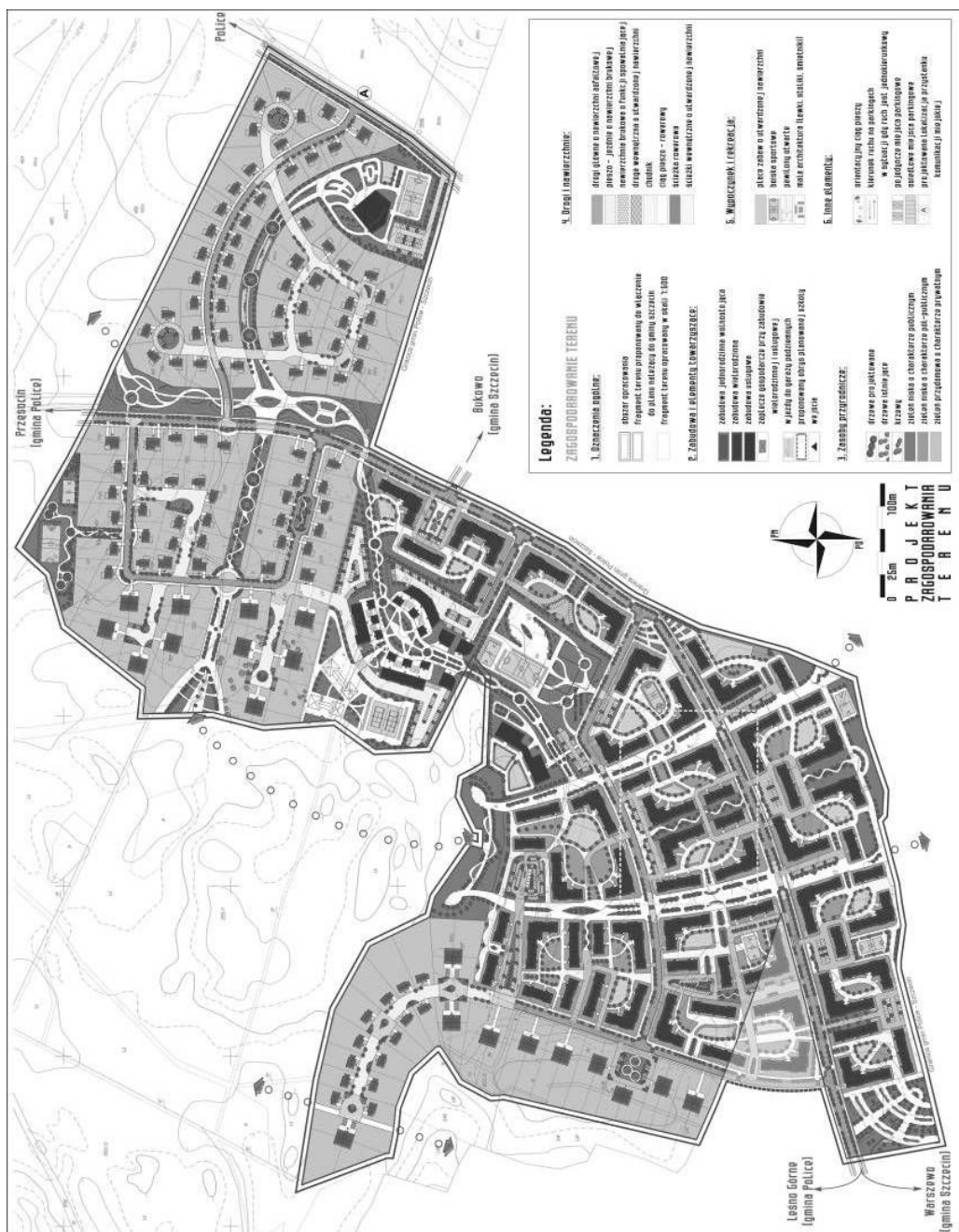
ZAŁOŻENIA PROJEKTU

Podstawowym założeniem projektu było stworzenie przestrzeni przyjaznej mieszkańcom osiedla. Projektowanie zabudowy mieszkaniowej odpowiadającej wymogom inwestora, pragnącego maksymalnie wykorzystać teren przeznaczony pod zabudowę (za czym idzie większy zysk) jest karygodne i niedopuszczalne. Niestety, większość projektów zagospodarowania sporządzana jest „na kolanie” bez poszanowania zasad kompozycji urbanistycznej oraz potrzeb mieszkańców.

Projektowany zespół mieszkaniowo-usługowy w Przęsocinie ma być wygodnym miejscem zamieszkania dla ludzi, dlatego też nie zabraknie na nim przestrzeni rekreacyjnych jednoczących mieszkańców osiedla. Dobra lokalizacja i atrakcyjne środowisko przyrodniczo - krajobrazowe to największe zalety w nowoprojektowanym założeniu, toteż wytyczną projektu jest stworzenie zespołu zabudowy mieszkaniowo - usługowej mocno związanej z otaczającą ją zielenią.

² Rozwiązania komunikacyjne zostały szczegółowo omówione w tomie I/rozdział IV/punkt 4.5.1 w pracy dyplomowej autorki artykułu

W związku z planowanymi inwestycjami w obrębie gminy Szczecin podjęto decyzję o wykorzystaniu powstałych możliwości. Bezpośrednie sąsiedztwo Szczecina sprawia, że dana część Przęsocina „ciąży” bardziej ku miastu wojewódzkiemu niż ku Policom. Dlatego też miejsce to może być atrakcyjne szczególnie dla mieszkańców dużego miasta, pracujących w Szczecinie, którzy będą szukali wytchnienia w ciszy i spokoju Puszczy Wkrzańskiej.

Ryc. 2. Opracowany plan zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowo - usługowej na terenie Przęsocina.

Wśród podstawowych wytycznych projektowych należy wymienić:

- zmianę miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego
- ochronę cennych elementów przyrody ożywionej
- stworzenie zabudowy dobrze wkomponowanej w zieleń, o nieskomplikowanej formie i charakterze nawiązującym do zabudowy starej wsi
- rozwój niewielkiego centrum na obszarze opracowania, organizacja czasu wolnego dorosłych i młodzieży poprzez kulturę i sport
- skablowanie linii NN i SN
- zachowanie strefy ochronnej gazociągu

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZABUDOWY WIELORODZINNEJ

Projektowany zespół wielorodzinny jest zabudową trzykondygnacyjną o niskiej intensywności. Przekryta jest stromym dachem o kącie 37°. Intensywnością i charakterem nawiązuje do zabudowy Polic.

Zabudowa mieszkaniowa o niskiej intensywności i małej ilości kondygnacji ma więcej zalet niż zabudowa wyższa (od 5 kondygnacji wzwyż). Ułatwia dostęp do podwórek i ogródków, umożliwia kontrolę nad dziećmi bawiącymi się na placu zabaw (poprzez łączność wzrokową), wpływa na bezpieczeństwo przestrzeni pół-prywatnej. Mała gęstość zaludnienia poszczególnych kwartałów (jednostek sąsiedzkich) wpływa na poprawę więzi społecznych (sąsiedzkich), dzięki czemu odczuwa się większy komfort zamieszkania i poczucie bezpieczeństwa. Dany układ wpływa na budowę relacji dospółecznych (socjopetal), czyli stymuluje kontakty międzyludzkie, jest tożsamy z układami dośrodkowymi oraz ogniskuje wzajemne zachowania ludzkie wokół wspólnego miejsca.³

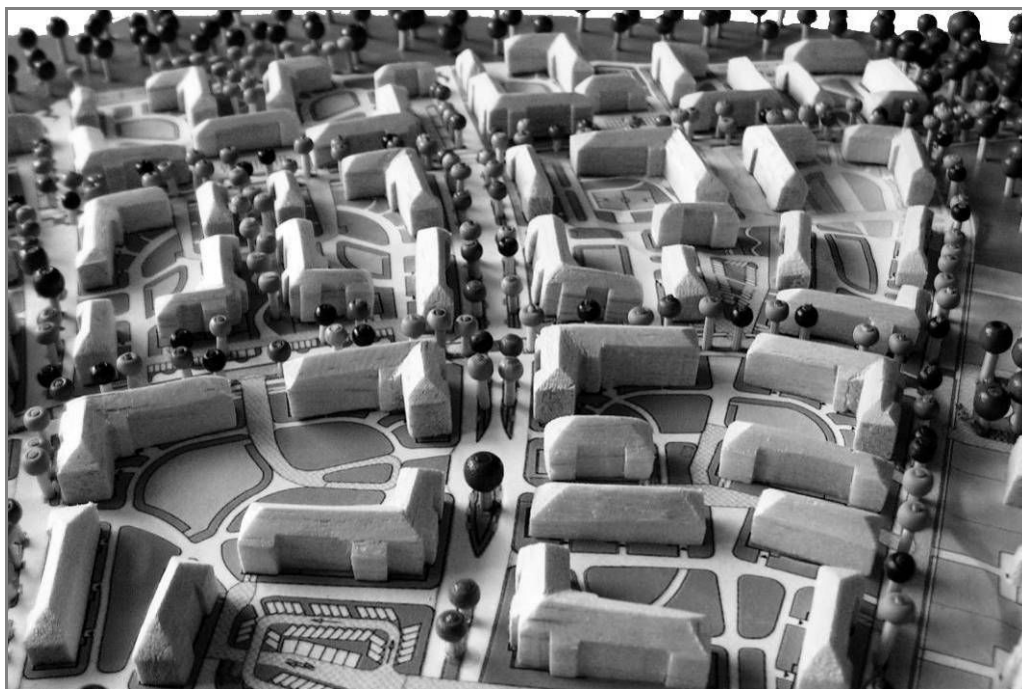
Istotnym aspektem w procesie projektowym było uchwycenie odpowiedniej skali założenia urbanistycznego, która odnosi się do otoczenia. Sąsiedztwo Puszczy Wkrzańskiej, wsi Przęsocin, jak również dalsze sąsiedztwo Polic wpłynęło na charakter zabudowy. Ważne również są miejsca obserwowania wewnątrz lub kwartałów zabudowy, kwestia nasłoneczniania oraz przewietrzania kwartałów.

Komunikacja między kwartałami umożliwiona jest poprzez zastosowanie systemu ciągów pieszych, które łączą je również z oddalonymi strefami osiedla (centrum usługowym, przedszkolem, boiskami do gry, ogólnodostępną zielenią rekreacyjną) w sposób bezpieczny i komfortowy.

Układ sieci ulic lokalnych i dojazdowych dzieli obszar opracowania na poszczególne tereny: mieszkalnictwa wielorodzinnego, jednorodzinne, usług, wypoczynku i rekreacji. Obszar przeznaczony pod zabudowę wielorodzinną podzielony jest na zespoły mieszkaniowe, a te składają się z poszczególnych jednostek sąsiedzkich (kwartałów).

Wewnątrz kwartałów nie planuje się ruchu kołowego dla samochodów osobowych. Wyjątkiem są sytuacje, gdy za pośrednictwem pieszojezdni jest wjazd/wyjazd z garażu podziemnego. Tereny utwardzone służą jedynie obsłudze osiedla przez pojazdy uprzywilejowane oraz obsługę osiedla.

³ Na podstawie materiałów wykładowych. Czyński Marek. *Zagadnienia Społeczne w Architekturze i Urbanistyce*. 2007/2008. Politechnika Szczecińska

Ryc. 3. Makieta projektu zagospodarowania przestrzennego zespołu mieszkaniowo - usługowego na terenie Przęsocina – widok na fragment zabudowy wielorodzinnej

Ryc. 4. Fragment zabudowy wielorodzinnej przedstawiający przykładowe zagospodarowanie podwórek.

Aby zniechęcić kierowców do wykorzystywania dróg wewnętrznych (pieszojezdnych) do jazdy „na skróty” zastosowano szereg elementów spowalniających ruch wewnątrz kwartałów. Na całej długości dróg wewnętrznych zastosowano liczne przewężenia (poprzez zasadzenie drzew), zmiany nawierzchni (zastosowanie bruku) lub poprzez zastosowanie poprzecznych progów spowalniających. Elementy te znajdują się głów-

nie na wjazdach do wnętrza kwartału, w miejscach przecięcia pieszojezdni z chodnikami, lub wewnątrz jednostki na przecięciu z ciągami pieszymi.

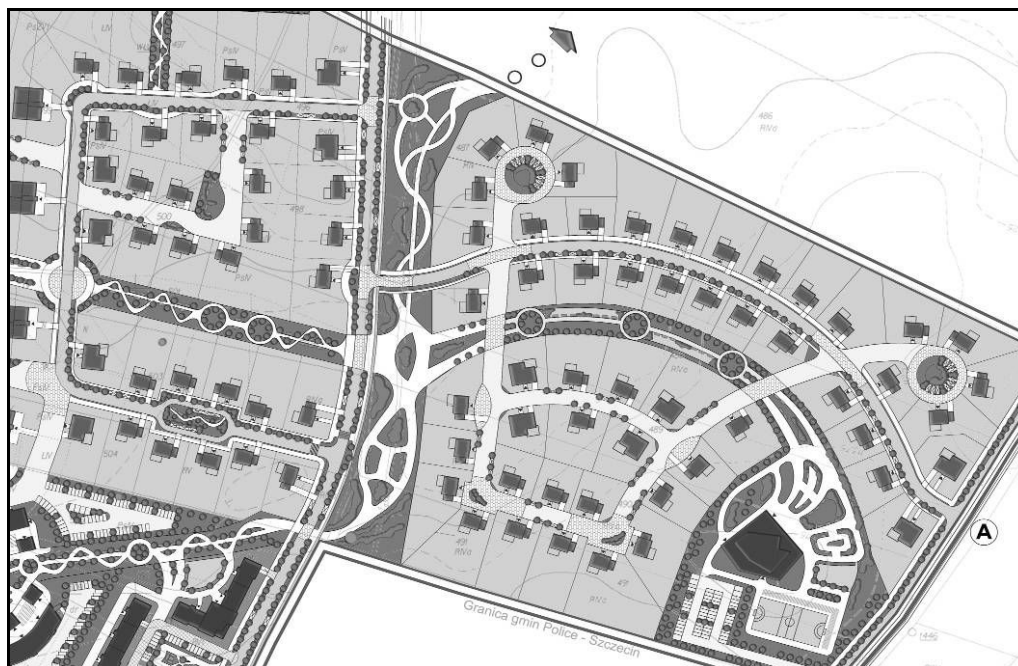
Miejsca parkingowe dla mieszkańców zabudowy wielorodzinnej znajdują się zarówno na powierzchni jak również w grupowych garażach zlokalizowanych pod budynkami. Około 28% miejsc postojowych znajduje się w granicach obszarów przeznaczonych pod zabudowę wielorodzinną na powierzchni terenu. Pozostałe 72% to garaże podziemne⁴. Na jedno mieszkanie przypada 1,2 miejsca parkingowego.

Zieleń wewnątrz kwartałów spełnia nie tylko funkcję rekreacyjną dla mieszkańców, jest bowiem również tłem dla występującej zabudowy, poprawia cyrkulację powietrza, wyrównuje temperaturę powietrza oraz pełni funkcję izolacyjną. W jednostce sąsiedzkiej minimum 50% powierzchni powinno być powierzchnią biologicznie czynną (ekopozytywną).

Dla najmłodszej grupy mieszkańców w każdym kwartale zaprojektowano wydzielone place zabaw. Otoczone zostały one zielenią niską oraz wysoką. Dla młodzieży (jak również dla osób starszych) wydzielone zostały miejsca spotkań (ławki i stoliki) oraz miejsca do uprawiania sportów (boiska średniej wielkości do gry w koszykówkę lub piłkę nożną).

CHARAKTERYSTYKA ZABUDOWY JEDNORODZINNEJ

Ze względu na preferencje ludności dotyczące form zamieszkania na projektowanym obszarze przeznaczono blisko 40 % (23,9ha brutto) terenu na zabudowę jednorodzinną. Domy jednorodzinne cieszą się powodzeniem głównie poza obszarem śródmieścia, lub strefach wiejskich. Lokalizacja osiedla sprzyja rozwojowi tego typu form zamieszkania, ze względu na malowniczość przestrzeni jak również bliskość obszarów miejskich (miejsc pracy, szkół) tj. Police czy Szczecin.

Ryc. 5. Fragment zabudowy jednorodzinnej w części północno – wschodniej założenia.

⁴ Dokładne zestawienie parkingów, tom I/ str. 77 /tab. 4 w pracy dyplomowej autorek artykułu

Niezależnie od typu społeczeństwa, klasy społecznej czy pochodzenia, ludność uważa dom jednorodzinny za idealne miejsce do mieszkania i budowania rodziny. Ten typ zabudowy kojarzy się z pewną pozycją społeczną a niekiedy z posiadaniem majątkiem.

Czynniki wpływające na atrakcyjność zamieszkiwania w zabudowie jednorodzinnej:

- zaleta posiadania własnego terenu – potrzeba budowania, wygradzania i obrony prywatnej przestrzeni (terytorializm);
- możliwość podkreślenia posiadanej własności;
- prorodzinność – budowa, pielęgnacja, ochrona bliskich;
- bezpieczeństwo zamieszkania – ułatwiona obserwacja dzięki małej gęstości zabudowy, współpraca sąsiedzka w kontroli otoczenia;
- budowa więzi sąsiedzkich i relacji dospołecznych;
- mała intensywność zabudowy zmniejsza stres oraz poprawia samopoczucie mieszkańców;
- posiadanie działki umożliwia prowadzenie przez mieszkańców upraw warzywnych lub ogrodowych;
- intymność, zacisznosc, możliwość odpowiedniego nasłonecznienia oraz możliwość dostosowania do indywidualnych wymagań.

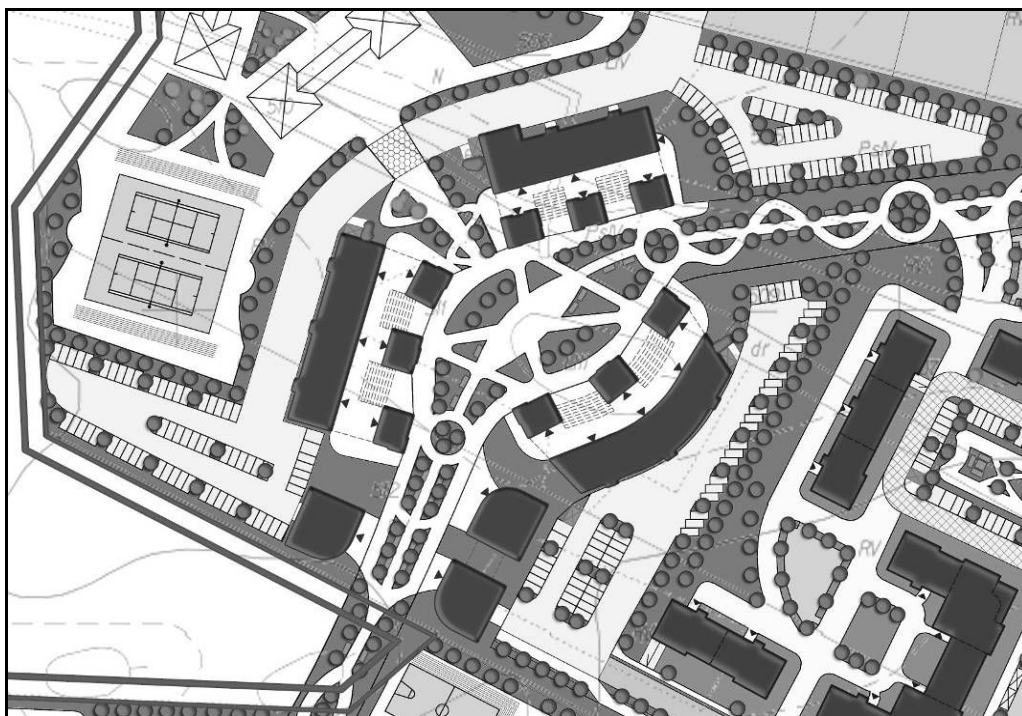
Ryc. 6. Makieta projektu zagospodarowania przestrzennego zabudowy mieszkaniowo – usługowej na terenie Przęsocina – widok na fragment zabudowy jednorodzinnej.

CHARAKTERYSTYKA ZESPOŁÓW USŁUGOWYCH

Wśród projektowanej zabudowy usługowej na osiedlu mieszkaniowym wyróżnić można dwa rodzaje zabudowy: usługi handlu oraz usługa oświaty. Usługi handlu zlokalizowane są między dwiema strefami zabudowy (na granicy zabudowy jedno- i wielorodzinnej Ryc. 7), oraz na płaszczyźnie widokowej w części zabudowy jednorodzinnej(Ryc.6).

W bliskim sąsiedztwie usług handlu znajduje się przedszkole oraz teren rezerwy pod szkołę podstawową.

Dla wszystkich usług wyznaczono 221 miejsc postojowych, co stanowi 11,4% wszystkich miejsc postojowych naziemnych i podziemnych. Wśród nich znajdują się miejsca dla niepełnosprawnych. Daje to 2,8 miejsca na 100m².⁵

Ryc.7. Fragment przedstawiający zabudowę usługową w części centralnej założenia.

PODSUMOWANIE

Głównym założeniem pracy było stworzenie dogodnych warunków dla rozwijającej się, w sposób niekontrolowany, wsi Przęsocin. Dla uniknięcia tak spontanicznego procesu suburbanizacji niezbędna jest eskalacja świadomości samorządów, projektantów jak również przedsiębiorców budowlanych dotycząca prawidłowego zagospodarowania przestrzennego. W oparciu o istniejące dokumenty oraz przyjęte wnioski z przeprowadzonych analiz podjęto decyzje planistyczne sprzyjające tworzeniu wysokiej jakości środowiska zamieszkania.

Powiązanie prawidłowych rozwiązań komunikacyjnych, systemu zieleni oraz zabudowy jest podstawą stworzenia dobrego układu. Opracowany projekt jest próbą stworzenia przyjaznego zespołu mieszkaniowo – usługowego, opartego na współgraniu ze sobą tych elementów.

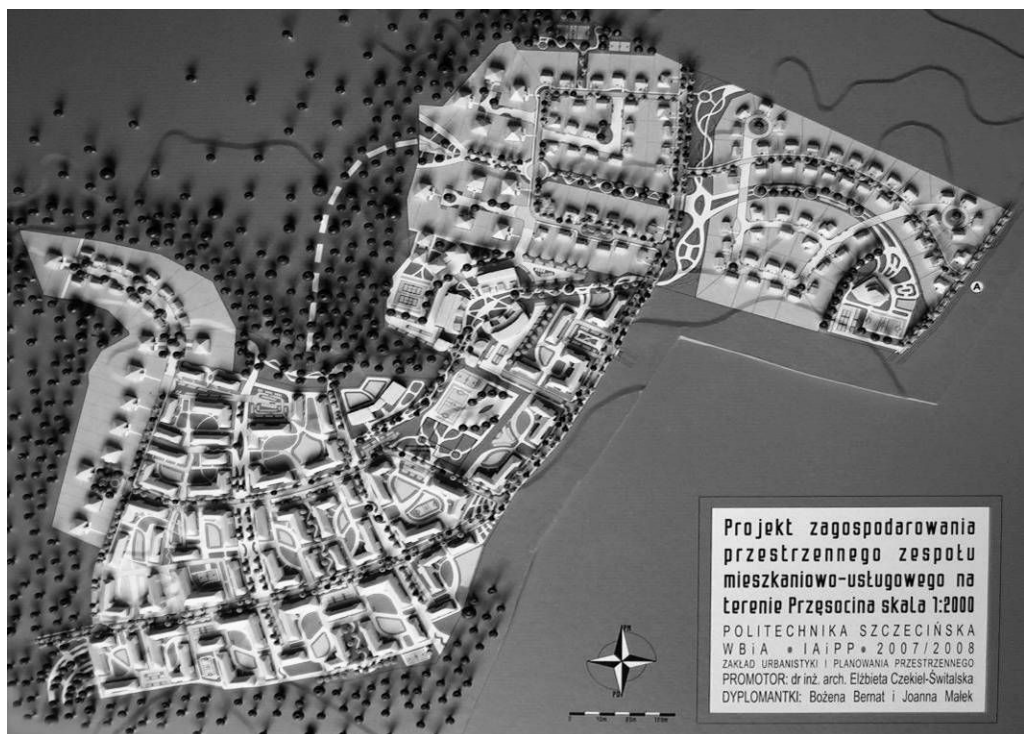
Zielone ciągi powstające na terenie osiedla tworzą korytarze pomiędzy obszarami zabudowanymi, pomagając przemieszczać się w przyjemniejszy jak również bezpieczniejszy sposób. Wnętrza zachowują skalę człowieka nadając zabudowie ludzki

⁵ Dokładne zestawienie parkingów, tom I/ str. 77 /tab. 4 w pracy dyplomowej autorek artykułu

charakter, a komunikacja kołowa oparta na układzie pieszojezdni czyni człowieka najważniejszym elementem całości.

Ryc. 8. Widok wsi Przęsocin.

Ryc. 9. Makieta projektu zagospodarowania przestrzennego zespołu mieszkaniowo - usługowego na terenie Przęsocina

Stworzono dogodne warunki zamieszkania dla nowych lokatorów oraz nowe możliwości dla mieszkańców istniejącej wsi. Planowane założenia rekreacyjno sportowe dostępne dla ogółu mieszkańców mogą stać się odpowiedzią na oczekiwania i potrzeby mieszkańców w zakresie organizacji czasu wolnego.

Niezbędnym elementem pracy było zaproponowanie nowym mieszkańcom, niezwiązanych dotychczas z daną wsią, charakteru zabudowy jednorodzinnej. W czasach, gdy głównym źródłem nowej globalnej architektury są domy katalogowe, należy podkreślać tożsamość oraz kulturę lokalną poprzez sztukę jaką jest budownictwo jednorodzinne.

Wraz z opracowaniem planu zagospodarowania przestrzennego zespołu mieszkaniowo-usługowego w pobliżu istniejącej zabudowy wsi Przęsocin powstała makieta w skali 1:2000, która w doskonały sposób prezentuje główne założenia projektu.

BIBLIOGRAFIA:

- Adamczewska – Wejchert H., *Kształtowanie zespołów mieszkaniowych*. Wybrane współczesne tendencje europejskie, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 1985.
- Bernat B. Małek J., *Projekt zagospodarowania przestrzennego zespołu mieszkaniowo-usługowego na terenie Przęsocina Tom I*, Praca dyplomowa, Szczecin 2008
- Czarniecki W., *Planowanie Miast i Osiedli. Tom I Wiadomości Ogólne. Planowanie Przestrzenne*, Wyd. 2 -Wydawnictwo PWN, Warszawa 1965.
- Chmielewski J. M., *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*, Wyd. 2 zm, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2005.
- Czekiel – Świtalska E. *Poczucie bezpieczeństwa w zespołach zabudowy mieszkaniowej, jako jeden z elementów zdrowia psychicznego mieszkańców*. at-z Materiały IV sympozjum. Architektura i technika a zdrowie, Gliwice 2006, str. 63
- Czekiel – Świtalska E., *Poczucie bezpieczeństwa w przestrzeni bezpośredniego zamieszkania*, Konferencja naukowa, Przestrzeń bezpieczna – Urbanistyczne i architektoniczne uwarunkowania kształtowania przestrzeni miejskiej dla zwiększenia bezpieczeństwa mieszkania, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2005, str. 113
- Czekiel – Świtalska E., *Przestrzeń publiczna w miejscu zamieszkania jako element integrujący mieszkańców*, Przestrzeń publiczna współczesnego miasta cz. 1, X Międzynarodowa Konferencja Instytutu Projektowania Urbanistycznego, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2005, str. 119
- Czyński M., *Architektura w przestrzeni ludzkich zachowań: wybrane zagadnienia bezpieczeństwa w środowisku zabudowanym*, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Szczecińskiej, Szczecin 2006.
- Goljaszewska B., *Zabudowa jednorodzinna a koncepcja urbanistyczna*, Wydawnictwo PWN, Warszawa – Łódź, 1984.
- Górniewicz B., *Uwagi na temat zasad kształtowania architektury wiejskiej*, Kraków, Politechnika Krakowska 1999.
- Hall E., *Ukryty wymiar*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 1997.
- Korzeniewski W., *Parkingi i garaże dla samochodów osobowych*, Warszawa 2000.
- Korzeniewski W., *Odległości w zabudowie i zagospodarowaniu terenu*, Centralny Ośrodek Informacji Budownictwa, Warszawa 2004.
- Wejchert K., *Elementy kompozycji urbanistycznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa 2008 (Reprint wydania drugiego z 1984 r.).